

HUMANITIES INSTITUTE

EFSUNCU BABA 1924

Hüseyin Rahmi Gürpınar 1864-1944

KİŞİLER

Agop Ermeni olan Agop, Kirkor ile çocukluk arkadaşıdır. Artin Ağa isimli komşusundan birçok şarkı öğrenmekte ve bazı geceler onun evine giderek geceyi onunla içerek geçirmektedir. İplik bükerek geçinmeye çalışıyordu.

Kirkor Hasta annesi ile yaşamaktadır. İplik bükerek az da olsa para kazanıyordu. Okulu erken bırakmıştır. Arkadaşı Kirkor ile sürekli didişmektedir.

Ebülfazıl Enveri Elementleri altına çevirmek ve bu bileşenle insan ömrünü sınırsız uzatacak bileşimi bulmak isteyen Nasrullah Efendi'nin oğludur. Babası bu uğurda ömrünü ve servetini harcamıştır. Ama ölürken oğluna da bir miktar servet bırakmıştır. Ebülfazıl Enveri, babasının her eylemini devam ettirmeye yetecek kadar akıllı değildir fakat tılsımlarla uğraşarak onları çözmeye ve gizli hazineleri bulmaya uğraşmaktadır.

Zeynep Hanım Ebülfazıl'ın ikinci karısıdır. Üvey kızı ile arası çok iyidir. Kocasının davranış ve inançlarını idare eder bir tavrı vardır.

Mevlûde Ebülfazıl'ın ilk eşinden kızıdır. Annesi ölmüştür. Yirmi yaşındadır. Üvey annesi ile çok iyi anlaşmaktadırlar. Nurullah Hasip ile evlenmek istemektedir.

Nurullah Hasip Serbest kafalı, açık düşünceli bir zamane gencidir. Mevlûde'ye âşiktir. Kızını ona vermeyen Ebülfazıl'ı kandıracak bir plan yapar.

ÖYKÜ

Gizemli adamın yaptıkları Agop ve Kirkor, birbirleri ile didişerek, şakalaşarak ve şarkılar söyleyerek Binbirdirek isimli tarihi bir mekanda çalışmaktadırlar. Merdiven ile aşağıya inilerek ulaşılan bu yer, mekân sorunu yaşayan bir çok insanın kullandığı halka açık bir yerdir. Agop ve Kirkor da bedava kullanabildikleri bu yerde iplik büküyorlardır. Agop, yaşlı bir adamın bazen buraya gelip, akli başında değilmiş ve kararsızmış gibi merdivenlerde iki inip, birkaç kere geri çıkarak aşağıya inmeye çalıştığını ve sonra da sütunları saymaya başladığını söyler. İki arkadaş adam üzerinde konuşup ne yaptığını kafa yorarlarken adamın geldiği görülür. Onu izledikleri anlaşılmasın diye şarkı söyleyerek ne yaptığını gizli gizli çözmeye çalışırlar. Sonunda yardıma ihtiyacı olup olmadığını sormaya karar verirler.

Agop ve Kirkor, Enveri'nin hizmetine girer Enveri, iki adamın yardım isteğini olumlu yanıtlar. Onların şeytan mı, melek mi olduğunu sorar. Tılsıma göre buradaki sütunların birinde haç şeklinde aradığı hazinenin anahtarı vardır ve Mahur ve Lahur isimli iki melek hazineyi almaya çalışan şeytana karşı hazineyi koruyordur. Enveri, bu iki adamında bu iki varlıktan biri olabileceğini düşünüyordu. Agop ve Kirkor, insan olduklarını söyleseler de Enveri ısrarcı davranır. Sonunda melek olduklarını söyleyerek adamı idare etmeye karar verirler.. Adam hazineyi bulursa onlara da pay vereceğini söyleyerek yardımcı olmalarını ister. Üç adam üst üste çıkıp, tılsımdaki tarife göre sütundaki hac şeklindeki nesneyi ararken çocuğunu gezdiren bir adam gelir ve hepsi panikle düşer. Adam onların yasa dışı bir iş yaptıklarını anlar ve şikâyet edeceğini söyleyerek gider. Enveri, çocuğun mavi gözlü olduğunu ve bildiklerine göre bu durumdan dolayı tılsımın bozulduğunu söyler. Artık orada yapacak bir şey kalmamıştır. Düşmenin etkisi ile kimildayamıyordu. Agop ve Kirkor'a onun hizmetine girmelerini, yardım etmelerini söyler. İki arkadaş ip bükme için ücretsiz kullandıkları, eskiden şarap mahzeni olan bu tarihi mekâna da artık gelemeyecektir. Polis yüzünden iki ay buraya uğramamak en akıllıcasıdır. Enveri cüzdanını almalarını ve kontrol etmelerini söyler. Gerçekten de cüzdan da para vardır. Onları parasız bırakmayacağına söz vererek yardıma ikna eder. Enveri'yi birisi sırtlanır, ötekisi de bir araba çağırır ve adamın evine giderler.

Enveri, kızının talibini reddeder Eve gittiklerinde, Enveri'nin karısı da onları aynı melek isimleri ile çağırır. Agop ve Kirkor şaşırır. Melek olup olmadıkları konusunda neredeyse kendilerini sorgulamaya başlarlar. Daha sonra bu kadının ve adamın kızının bir oyun çevirdiğini, kafası yerinde olmayan adamın inandığı şeylere inanır gibi yapmalarının içinde bir iş olduğunu düşünürler. Onlara bir oda verilir. Her gün de çok fazla olmamakla birlikte harçlık da alıyorlardır. Yiyecekleri yemeklerde önlerine geliyordu. Enveri, gizemini çözebileceği yeni bir tılsım bulabilmek için odasına kapanmıştır. O sırada aile içinde bir olay meydana gelir. Mevlüde ile evlenmek isteyen Nurullah isimli, ısrarcı bir genç vardır. Mevlüde de ona âşıktır. Fakat Enveri, inandığı hurafeler nedeniyle evliliği kabul etmiyordur. Evliliğin hayırlı olup olmadığı ile ilgili uykuya yatmıştır ve rüyasında hayırlı olmadığına dair işaretler görmüştür. Ayrıca Nurullah'ın evlenme istediği gün ve saat ona göre uğursuz vakitlere denk gelmiştir. Şahısname dediği kitaptaki tanımlamalara göre de Nurullah'ın yüzü gövde biçimi hiç bir uğuru anlatmıyordur. Nurullah bu tür inançlara sahip olmadığı için ümidini kaybetmez ve pes etmez. Bir şekilde Enveri'yi ikna edeceğine emin şekilde planlar yapar.

Kitaplıkta aniden beliren tılsım kitabı Bir sabah Enveri, Agop ve Kirkor'un odasına gelir. Birden bire kitaplığında daha önce fark etmediği, basit ve ince bir tılsım kitabı bulmuştur. Kitaptaki açıklamaya göre bir adam, genç karısı ve oğlu arasındaki ilişki üzerine hazinesini hocaya tılsımlatmıştır. Rivayete göre yıllar önce olan bu olaydan sonra, hazineye sahip olabilecek kişinin evinde kitap birden bire ortaya çıkacaktır. Tılsımı bozmak ve adamın mirasına ulaşabilmek için yapılması gerekenler hep İstanbul'da yapabilecekleri işlemlerdir. Ayrıca tılsımda Mahur ve Lahur isimli meleklerden de bahsediyor, adamın onlardan başka kimseden yardım almamasını tembihliyordur. Lahur ve Mahur bu duruma tam inanmasalar da kafaları karışır. Ebülfazıl'ın isteklerini yerine getirmeye kara verirler.

Tılsım kitabındaki talimatlar Üç adam herkesten gizli ertesi gün kitapta söylenenleri yapmaya başlarlar. Gidilmesi gereken yerlere gidip gerekli adımları atarlar. İlk olarak gözleri bağlı şekilde belirtilen yerde bekleyip onları almaya gelecek cini beklerler. Eğer gözlerini açıp bakmaya kalkarlarsa kör olacakları tembihlendiğinden gelenin onları bir yere sürüklemesine izin verirler. Agop gözlerini açmaya yeltenince eline şiddetli bir şekilde darbe alır ve güçlü, kuvvetli bir adamın yanlarında olduğunu düşünür. Daha sonra adam onları bırakır gider. Yine gerekli adımlarla bahsedilen kuyuyu bulurlar. Şimdi yapılması gereken kuyuya inmek ve orada cennetten bir köşe olan saraya ulaşır, tılsımı bozup diğer yönergeye ulaşmaktır. Kirkor'un aşağı inmesine karar verilir. Adam çok korkuyordur. Tılsıma inanmıyor, Enveri'nin aklını kaçırdığını düşünüyor ama geri dönüşü olmadığını da biliyordu. En kötü ihtimalle iner çıkarım diye düşünür. O aşağı indikçe Agop telaşlanır, arkadaşına bir şey olacağından endişelenir. Kirkor bir süre sonra konuşmaya başlar. Cennetten daha güzel bir bahçe içinde olduğunu, sarayı, saraydakileri tarif eder ve bahsedilen talimatla yukarı çıkar. Agop, olanlara inanmıyor, arkadaşının onlarla dalga geçtiğini düşünüyordur. Fakat Kirkor oldukça tuhaf tavırlar içinde, gördüklerini teyit ederek ve yeminler ederek kuyudan çıkar. Elindeki zarfı Enveri'ye uzatır ve bunu evde okumasının tembihlendiğini söyler. Arkadaşı ne olduğunu sorar. Sonra anlatacağını, daha fazla ısrar etmemesini söyler. Enveri önde onlar arkada fısıldaşarak giderken arkadan bir silah sesi duyulur. Kirkor, arkadaşına bunun bir uyarı olduğu artık bir şey sormaması gerektiğini söyler. Beklemesini ister. Enveri ise, üzerinde onu silahlardan koruyan muska olduğunu, yanlarına gelirse melekleri de koruyacağını iddia eder.

Tılsımın arkasındaki gerçekler Eve geldiklerinde Kirkor ve Agop odaya kapanır. Kirkor, hala onları duyabileceklerini düşündüklerinden eve döndüklerinde her şeyi anlatabileceğini söyler. Elinde Enveri'den gizlediği bir başka zarf vardır. Ona sabah erkenden evden ayrılmalarını ve bu mektubu arkalarında bırakmalarını söylemişlerdir. Agop, mektubu da yanlarına almalarını, içinde kötü bir şey olup olmadığını anlamak için birine okutmalarını teklif eder. Fakat Kirkor bu olaya karışmak istemez. Canları daha önemlidir. Ertesi gün ona tembih edildiği gibi sabah gün doğarken, mektubu bırakır ve koşarak eve giderler. Kirkor'un odasına kapatırlar. Kirkor, olan biten her şeyi anlatır. Kuyunun dibine iner inmez başında iki soğuk metal hissetmiş ve silah olduğunu anlamıştır. Bir erkek sesi söylediklerini tekrarlamazsa onu öldüreceğini söylemiştir. Aşağıda olanları tarif ettiği her şeyi adam ona söylemiştir. Çıkarken eline mektup verip, ertesi gün kimseye bir şey söylemeden arkadaşıyla mektubu arkalarında bırakmalarını ve bir daha asla Enveriye'yi görmemeleri gerektiğini söylemiştir. Aksi takdirde ikisini de öldüreceklerdir. Ayrıca paylaşmaları için az miktarda da olsa para da vermiştir. Kirkor bu sebeple ölesiye korkmuş ve o şekilde davranmıştır.

Nurullah ev Mevlüde evlenir Enveriye, eve geldikten sonra odasına kapanıp kuyudan ona gönderilen talimatları okumuştur. Kızının evliliği tamamlandığında bir sonraki aşamaya geçeceği ve bereketli günlerin onları bekleyeceği söyleniyordur. Enveri bu durumu Mahur ve Lahur ile konuşmak için odalarına gider. Fakat oda boştur ve bıraktıkları mektubu bulur. Mektupta artık bu dünya da

işlerinin bittiği, Enveriye'ye ihtiyacı olan yardımı sağladıklarını ve gökyüzüne yükselecekleri yazıyordu. Tılsımın bozulması için gerekli son adım olarak da kızını Nurullah'a vermesi gerektiği yazılıdır. Bu evliliğin hayırlı olduğu müjdeleniyordu. Enveriye bu oyuna inanır ve kızını Nurullah'a verir. Gerdek gecesinden sonra tılsımın bozulup kendine yeni bir mesaj gelmesini, paraları bulmayı umur. Günlerce bekler ama hiçbir şey gelmez. Bir adımını kırk kere düşünen, okuyup üfleyen, tılsımlarla uğraşan Enveriye, inançları yüzünden kandırılmıştır. Ama o sabırla beklemeye devam edecektir.

TEMALAR

Batıl İnançlar Batıl inançlar, insanların veya toplumların kolaylıkla kandırılmasına, olayları sorgulamamalarına ve hayatlarının ne yönde ilerleyeceği konusunda etkiye neden olmaktadır. Yazarın romanı bu konuda eleştiri niteliğindedir.

Para hırsı Agop ve Kirkor fakirdir ve kolay yolan para kazanma hırsı ile hareket ederler. Sırf bu hisle, inanmadıkları işleri destekler görünürler. Bu şekilde az da olsa para kazanırlar fakat karşılığında başlarına olmadık işler gelir ve ölüm korkusu yaşarlar. Para göz olmak beraberinde olumsuzluklar getirmektedir.

KARAKTER ANALİZİ

Ebülfazıl Enveri (Takıntılı)

Karakter Ebülfazıl, fazla akıllı olmayan ve saf biridir. İlk gençlik yıllarında bile başkalarına bağımlı, çocuk gibi bir yaşamı olmuştur. Akli fikri tılsımları bozmada ve hazinelerdedir. İçinde kötülük olmayan, kolay inanan bir insandır. İnançlarına bağlı ve sabırlıdır.

Aktivite Tılsım ve Efsun bilimi ile ilgilidir. Her gün bıkmadan tekrarladığı hareketleri vardır. Uğur ve uğursuzluk getirdiğine inandığı, tekrarladığı bu davranışlara ve okumalara sıkı sıkıya bağlıdır. Babasından kalan miras ile geçinmektedir ve ayrıyeten para kazandığı bir uğraşı yoktur. Günlerini tılsımlarla uğraşarak, okuduklarını çözmeye çalışarak geçirmektedir.

ÖRNEK ANILAR

Saf/Gelişimi geri Enveri, eski zaman ulemazadeleri gibi büyümüştür. Fazla da akıllı değildir. "Koskoca oğlan iken uçkuru göğsünün üstünde düğümlemiş bir don, başında kulaklarının yarısını örten bir pamuklu takke, elinde değnek, gün boyunca harem sofralarında topaç çevirir. Selamlığa bir konuk geldiğini görse mabeyn kapısından dilini çıkarıp Ö! der kaçır... On altı yaşında ancak Kur-an'ın sondan üçüncü cüzüne çıkar. Yirmi beş otuzunda hala çocuk denir. Dadısız ayakyolunda, lalasız sokağa gidemez. Gitse de iki mahalle aşırı bir yerde kaybolur. Kendinin nerede olduğunu kestiremez. Adını sorsanız cevap vermeye utanır.

Takıntılı Ebülfazıl düştüğü yerden Agop ve Kirkor sayesinde kalkar. Enveri, fazlaca konuya takıntılı olduğundan arabaya binmeleri uzun sürer. "Hayvanların alınlarının üçgenleri, kuyrukları, yeleleri yoklanıp uğursuzluktan arı oldukları belirlendikten ve araba önünde yine beş on dakika eşref-i saat beklendikten sonra binerler..."

Korkak Enveri'nin korkmasına neden bir sürü inancı ve korunmak için dikkat ettiği, yerine getirdiği hareketler vardır. "Ona göre dünyada olup biten her hareketin iki anlamı vardır. Ya uğurludur ya da uğursuzdur. Cumartesiler uğursuzdur. Salı günü işe başlamaz. Ayın son Çarşambasını sayar. Muharrem onuna dek az su içer... Kurban bayramlarında kesinlen hayvanların kanlarına parmağını batırır. Damga gibi alnının ortasına basar. Cinlerden, perilerden, şeytanlardan ödü kopar. Çarşamba karılarından, karakoncoloslardan titrer.

İnançlarına bağlı/Sabırlı/Kolay inanan Ebülfazıl, ona söylendiği gibi kızını Nurullah ile evlendirir. Sonra da define için sırların çözülmesini bekler fakat hala kandırıldığını anlayamaz. "Bu önemli şartın yerine getirilmesinden sonra Enveri define sırlarının açılmış olması için bir, iki ay ve daha çok bekledi. Lakin hiçbir belirti baş göstermedi. O, inancı tam bir adamdı. Umudunu kesmedi. Bekliyordu ve süresiz bekleyecekti.

Kirkor (Alaycı)

Karakter Arkadaşıyla sürekli şakalaşan Kirkor, fazla para kazanamadıkları için para kazanma hırsı ile Enveriye'ye hizmet etmeye başlar. Çapkın, argo konuşan bir karakterdir. Fazla cesur değildir, hatta korkak olduğu söylenebilir. Ölüm tehdidi aldığı anda tereddütsüz ona söylenenleri yapar.

Aktivite Tüm gününü az bir para için iplik bükmeye harcayan Kirko'nun, annesi ile yaşadığı ve ona da baktığı anlaşılır. İmkan buldukça içki içmeyi ve arkadaşından şarkılar dinlemeyi sevmektedir. Ailesi okula gönderdiğinde bile kaçtığından çok az eğitim almıştır.

ÖRNEK ANILAR

Korkak/Meraklı Kirkor, kuyuya inmekten korktuğu gibi tılsımın gerçek olup olmadığını anlama merakı içindeydi. Zavallı Mahur'un renginin ne denli attığını kimse seçemiyordu. Kuyuya inmeye önce söz vermiş olduğu için ses çıkaramıyor; fakat yüreği üç buçuk atıyordu. Eğer bu işi başarırlarsa milyonlar kazanacaklardı. Mahur, her şeyden önce Efsuncu Baba'nın gerçekten mucize adamı olup olmadığını anlamak merakıyla çatlıyordu. Birkaç dakika sonra bu gerçeğe erecekti.

Alaycı Agop, komşusundan öğrendiği beyitleri makamdan okumaya çalışıyordu ama bazı kelimeler gariptir. Çünkü çevirirken anlamlarını bulmakta ve düzenlemekte zorlanmışlardır. Kirkor, arkadaşı ile dalga geçer. " Patlıcan tavası gibi birden parlama öyle... Ayıp değil ağnamadım... Tulum peyniri, kaşar peyniri, hiyar. Karnın acıktı? Ne oldu? Kerhane, meyhane... İşin içinde yalnız tarator eksik... Onu da ben koyayım tam olsun..."

Agop (Bilgisiz)

Karakter Arkadaşına düşkün olan Agop da Kirkor gibi alaycıdır. Sürekli onunla şaka ile karışık didişirler. Para hırsı ile hareket ederek Enveriye'nin yanında çalışmaya istekli olur. Enveriye'nin karısı ve kızının bir şeyler planladığını uyanıklığı sayesinde sezer fakat olayların üzerine gitmez. Çıkarlarına göre davranır.

Aktivite Dede Efendi gibi üstatların şarkılarını söylemek merakındadır ama usulüne göre becerememektedir. İp bükerek geçimini sağlamaktadır. İçki içmeyi sever. Eğitimsiz ve bilgisizdir.

ÖRNEK ANILAR

Paragöz/ Bilgisiz Agop ve Kirkor, Enveri'nin son bulduğu kitapta bahsedilenlere önce inanmasalar da bazı bilgilerin doğruluğuna şaşırırlar. Giderek Enveriye onları ikna eder ve kuyuya inmeye razı duruma gelirler. "Bilgisiz Ermeni"ler bu kandırıcı bilgilere bütün bütün kapılmasalar da yavaş yavaş kendilerinde bu sözleri büsbütün reddedecek gücü de kaybediyorlardır. Anaları, babaları, papazlar onlara küçüklükten beri buna benzer birçok olağan üstü şeyler anlatmamışlar mıydı? Onun için bu masalın yüzde beş doğru çıkması olanağı yok muydu? Beline ip bağlayıp geniş ve kuru bir kuyuya inmek o denli korkulacak tehlikeli bir iş değildi. Geçim sıkıntısıyla şimdiye değin bundan yüz kat belalı şeylere girişmişlerdi. Define çıkmaya bile bu emek ve özverilerine karşılık Baba'dan beş, on lira koparacaklarına da şüphe etmiyorlardı.

Arkadaşına düşkün Kirkor kuyuya inmiştir ve bir süre ondan ses çıkmayınca Agop telaşlanır. Enveri ise tılsım çözüldüğünü söylüyordur. Anlaşamıyor gibi görünüp sürekli didişseler de Agop ve Kirkor çok iyi arkadaşlardır ve birbirlerine düşkündürler. "Baba, büsbütün divane olma. Bunda ne satıcı vardır, ne müşteri... Kamer'e kuyruğu kim taktı? Göğün üstünde karnaval vardır? Nedir? Hep bunlar boş laflardır. İşim doğrusu kuyunun dibinde Kirkor nalları dikti... İşte bu...(Ağlayarak) Biçare oğlu biçarenin bir sakat anası vardır... Camı kırık pencerenin önünde bekler ki akşama oğlu bir okka ekmek getirsin deyi... Bızdık zamanımızdan beri çişimizi ayrı etmez gardaş büyüdük. Öldüğüne ağlayayım. Keşkem ben de aşağıya inip de beraber gebere idim."